

Romuald Schild

Całowanie, pow. Otwock

Informator Archeologiczny : badania 2, 7-12

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OKRESY PALEOLITU I MEZOLITU

CAŁOWANIE, pow. Otwock

Zakład Paleolitu IHKM
PAN w Warszawie

Badania prowadzi doc. dr Romuald Schild. Finansował IHKM PAN. Szósty sezon badań /ostatni/. Stanowisko torfowo-piaskowe z okresu późnego paleolitu; mezolitu; ślady z okresu neolitu i z epoki brązu.

Stanowisko leży w centralnej części rozległego torfowiska /biegnącego łagodnym łukiem od Wilgi do Karczewia/, na wachód od wsi Całowanie, ca 1000 m. na pn. wsch. od przysiółka Pękotka. Jest to wyspa aluwialno - wydymowa, wznosząca się od 1 do 3 m. ponad poziom powierzchni torfowiska. Środek torfowiska charakteryzuje się występowaniem szeregu podobnych wysp.

Podczas 6-ciu sezonów wykonano ogółem 13 wykopów badawczych, 9 wykopów torfowych oraz 16 szurfów zwiadowczych. Wobec zakończenia badań, wyniki ich omówiono nieco szerzej.

Stratygrafia geologiczna

Najniższym stwierdzonym utworem są żwiry rzeczne; na nich leży zaburzona seria utworów mineralno-organogenicznych /torf i mady rzeczne/ z glebą inicjalną w stropie. Seria ta przykryta jest przez utwory aluwialnej sedymentacji wyspowo - mieliznowej brzegów koryta Wisły. Jej strop objęty jest glebą typu Usselo, która u brzegów wyspy przechodzi w dwudzielny torf. Spąg torfu otrzymał datę C14, wskazującą na wczesną fazę drugiej połowy Allerödu. W strefie brzegowej wyspy torf Allerödu oraz najniżej położona gle-

ba Usselo na stokach przykryte są przez bardzo cienki poziom gytii piaszczystej z datami C14, określającymi jej wiek na przełom Allerød/mł. dryas lub początek młodszego dryasu. Wymienione utwory pokrywa seria eoliczno-wydmowa, współczesna z dużą wydumą wałową uformowaną na pód. od wyspy aluwialnej. W strefie brzegowej seria eoliczna leży pod serią torfową /2,5-3 m./ z gytią w spągu datowaną przez C14 na początkowy okres drugiej połowy młodszego dryasu.

Stratygrafia archeologiczna

Poziom. I - Najstarsze osadnictwo paleolityczne zalega w utworach aluwialnych wyspy. Reprezentowane jest przez 3 /lub 4/ krzemienie, głównie o charakterze pracownianym. Przemysł nowy, nieznan.

Poziom II - W stropowej części serii aluwialnej, ca 10-20 cm. powyżej poziomu I spoczywają 3 lub 4 krzemienice nowego przemysłu z formami tylcowymi, nawiązujące do tzw. przemysłów półnomadleńskich Polaki.

Oba wymienione poziomy są datowane na pierwszą połowę Allerød lub jego część środkową, zgodnie z datą C 14 dla spągu torfu kryjącego tą serię sedymentacyjną w strefie brzegowej wyspy.

Poziom III - Z poziomem tym związane jest osadnictwo spoczywające w całej miąższości gleby Usselo. Stwierdzono obecność 5 krzemienic, z których dwie należą do przemysłu z formami tylcowymi /przemysł bliski przemysłowi katarzynowskiemu/; dwie do nowego przemysłu z liściakami typu Bromme i nielicznymi formami tylcowymi; ostatnia krzemienica reprezentuje przemysł paratarnowski.

Wiek wymienionych krzemienic poziomu III mieści się w drugiej połowie Allerød zgodnie z datowaniami C14 dla spągu torfu allerødzkiego i gytii kryjącej glebę Usselo /w stre-

fie brzegowej/.

Poziom IV - Osadnictwo tego poziomu spoczywa na powierzchni gleby Usselo i jest przykryte przez serię eoliczną pierwszej połowy młodszego dryasu. Stwierdzono obecność 4 krzemienic. Nowy przemysł, zawierający elementy cyklu mazowszańskiego, liściaki typu Bromme i zbliżone do ahrensburgekich, wraz z nielicznymi formami tyłcowymi. Wiek osadnictwa jest równoczesny wiekowi gytii kryjącej glebę Usselo w strefie brzegowej wyspy /początek młodszego dryasu/.

Poziom V - Materiały V-go poziomu stratygraficznego, jak również młodszych poziomów, spoczywają bez zróżnicowania stratygraficznego, w ogniwach glebowych gleby bielocowej obejmującej strop serii eoliczno-wydmowej. Podział stratygraficzny osadnictwa młodszego od serii eolicznej /a więc poczynając od poziomu V/, może być ustalony wyłącznie w strefie brzegowej. Tak więc najstarsze materiały osadnictwa post-wydmowego leżą tuż pod gytią tworzącą spąg serii torfowej i kryjącą /w strefie brzegowej/ serię eoliczną. Są to materiały cyklu mazowszańskiego. Pozycja stratygraficzna poziomu V nie jest najpewniejsza. Z osadnictwem tym wiążą się jedna lub dwie krzemienice.

Poziom VI - W strefie brzegowej materiały zaliczone do poziomu VI wystąpiły w spągu gytii stanowiącej spąg serii torfowej. Należą one do przemysłu płużskiego. Datowanie C14 wskazuje na początkowy okres drugiej połowy młodszego dryasu. Poza materiałami związanymi z poziomem VI na stanowisku odkryto typologicznie nieco młodsze osadnictwo mazowszańskie, którego wiek nie został dotychczas ustalony. Spoczywa ono również w gytii, której spąg zajmuje osadnictwo poziomu VI.

Poziom VII - Najstarsze osadnictwo mezolityczne stanowiska związane jest z cyklem narwiańskim W strefie brzegowej wystąpiło ono w dolnej partii serii torfowej. Jego wiek może być prowizorycznie określony na wczesną fazę borealu.

Poziom VIII - Również osadnictwo cyklu narwiańskiego. W strefie brzegowej materiały z nim związane wystąpiły w torfie powyżej poziomu VII. Nieco wyżej, nad poziomem VIII, również w strefie brzegowej wyspy, stwierdzono nieliczne materiały mezolityczne. Nie ustalono czy materiały te reprezentują młodszą poziom osadniczy czy też są to materiały poziomu VIII na wtórnym złożu. Ponieważ ogółem stwierdzono obecność 3 krzemienic cyklu narwiańskiego, z których jedna jest związana z poziomem VII, przeto rozstrzygnięcie wątpliwości związanych z materiałami występującymi ponad poziomem VIII może wpłynąć na datowanie dwóch pozostałych krzemienic mezolitycznych.

Poza wymienionymi krzemienicami, na stanowisku wystąpiły materiały późnopaleolityczne, pokrewne tzw. przemysłowi grochalskiemu. Ponadto stwierdzono ślady osadnictwa kultury ceramiki sznurowej oraz kultury trzciniackiej.

Wobec unikalnej wartości stanowiska w Całowaniu należy postulować całkowite wyłączenie gruntów objętych przez to stanowisko oraz utworzenie rezerwatu archeologicznego. Niestety w chwili obecnej, mimo interwencji Konserwatora Zabytków Archeologicznych na woj. warszawskie oraz zakazu pobierania piasku, stanowisko to nadal podlega systematycznemu niszczeniu.

DEBRZACZKA, pow. Kielce
Jaskinia "Raj"
/Inf. Arch. 67: ZAGÓRSKI/

Katedra Archeologii Polski
Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie

Badania prowadzi doc. dr Janusz K. Kozłowski. Finansował
Wojewódzki Ośrodek Sportu i Turystyki w Kielcach. Drugi
sezon badań. Stanowisko jaskiniowe z okresu paleolitu.

Kontynuowano badania ratownicze związane z zabezpieczeniem
osadów jaskini Raj przed pracami zmierzającymi do turystycznego
udostępnienia tego obiektu.

Wykonano wykop podłużny w korytarzu wstępnym, komorze wstęp-
nej oraz komorze stalaktytowej. Uzyskano obszerny materiał do
stratygrafii osadów jaskini, który w sposób zasadniczy potwier-
dził wyniki badań 1967 r. oraz ich interpretację. W toku badań wy-
dobyto liczne materiały archeologiczne /609 okazów/ i paleontolo-
giczne /ponad 1200 oznaczalnych fragmentów kości dużych ssaków i
wielką ilość kości drobnych gryzoni/. Najniższe osady jaskini
zbudowane są z serii spągowej, złożonej z glin zawierających oto-
czaki wapienne, w spągu i w stropie zabarwionej humusem. Seria ta
ma swój odpowiednik w dnie doliny. Wyżej zalegają dwa poziomy gli-
niasto-gruzowe, przedzielone w partii bliższej otworowi poziomem
utworu lessowatego. W obu poziomach występują wyroby kamienne.
Wspomniane gliny pokryte są utworem gliniasto-gruzowym, silnie za-
burzonym kriogenicznie, zawierającym gruz wyłącznie ostrokrawę-
dzisty, słabo zwiędziały. Nad poziomem tym występuje - aż do koń-
ca komory wstępnej - seria lessowatych mułków, zawierająca w spą-
gu gruz wapienny. Na rozmytej powierzchni utworu występują war-
stwowane piaski, zanikające w głąb jaskini. Pokryte są one słabo
wykształconym poziomem humusowym w partii przyotworowej oraz sko-
rupą naciekowa w dalszych partiach jaskini.

Badania dostarczyły istotnych materiałów do charakterystyki górnego poziomu kulturowego, wskazując związki /w zakresie techniki i typologii/ pomiędzy dwoma poziomami kulturowymi jaskini.

GOJŚC. pow. Pajęczno

Zakład Archeologii Polski
Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie

Badania prowadził dr Bolesław Ginter, przy współudziale mgr Anny Dagnan i studentów Archeologii Polski U. J. Finansował U. J. Trzeci sezon badań. Pracownie krzemieniarskie z okresu późnego paleolitu.

Kontynuowano badania wykopaliskowe stanowiska położonego na ośmiometrowym tarasie piaszczysto-żwirowym lewego brzegu Warty, na zachód od wsi Gojście. Wykop tegoroczny zajął powierzchnię około 40 m². Przylegał bezpośrednio do ubiegłorocznego wykopu II/67. W obrębie wykopu odkryto kilkadziesiąt tysięcy wyrobów krzemienych, zalegających przede wszystkim w iluwium piaszczystym, oraz częściowo we współczesnej próchnicy.

W materiale wykopaliskowym przeważały odłupki z różnych faz wstępnej i naprawczej obróbki obłupki i rdzeni. O wiele rzadsze były tzw. odpadki charakterystyczne rdzeni i wióry; te ostatnie najczęściej nieregularne, lub uszkodzone. Obłupnie, rdzenie i narzędzia stanowiły grupę liczącą kilkaset okazów. Rdzenie w dużej części zaczątkowe, przeważnie dwupiętowe, lub ze zmienioną orientacją, formowane na sposób rdzeni dwupiętowych, najczęściej o pełnej zaprawie przygotowawczej. Narzędzia typu nakopalnianego /m. in. ciosaki i narzędzie ciosakowate/ i parnaście okazów narzędzi podomowych.